***Aprielieva I. Implementation of pedagogical ideas of partnership in the relationship system* “*educator*” – “*child*”**

The article considers certain aspects of the implementation of the ideas of partnership pedagogy in the system of “*teacher*” – “*child*” *relations. It is emphasized that mentoring is the most sensitive to the needs and problems of the child. The issue of implementation of pedagogical mentoring in work with preschool children was analyzed and considered. Emphasis is placed on the expediency of studying this issue in the context of the teacher's social-pedagogical activity, which is an integral part of his professional functions. It was determined that in working with preschoolers, mentoring looks like a series of pedagogical interactions on a broad socio-personal basis, aimed at ensuring the harmonious development of the child's personality, his socialization and individualization in the socio-cultural space of the preschool education institution. A teacher-mentor can play an important role in shaping the personality of a child who belongs to the category of problems. It is noted that the effective socio-pedagogical work of the teacher is impossible to deeply study the essence of the problematic situation and its causes, to determine the individual characteristics of the child's personality, his socio-psychological potential.*

The author claims that the comprehensive use of pedagogical mentoring practices creates all the conditions for ensuring self-development, self-affirmation of the child's personality, and the formation of his positive self-concept. The moral content of the mentoring activity is revealed, which consists in the fact that the teacher directs his efforts to activate the strengths of each of the pupils and his own. It was determined that the most common methods of achieving the set goal in the process of pedagogical mentoring are accompaniment, support, demonstration, and protection. The most comfortable roles for the child, performed by the teacher-mentor: tutor, facilitator, consultant, trainer, moderator, mediator, have been clarified. It is specified what requirements a teacher must meet in order to achieve the best result in mentoring activities

Key words: *partnership pedagogy, pedagogical mentoring, cooperation, socio-pedagogical work, positive interaction.*

УДК 796.355
DOI https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.03

Бабаєв Ю. Г.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ КУРСАНТІВ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОЛЬОВИХ УМОВАХ

У статті розглянуто особливості формування психофізичної готовності курсантів до майбутньої професійно-бойової діяльності у польових умовах. Вказано, що психофізична готовність, насамперед, залежить від індивідуальних особливостей кожного студента, оскільки здобувачі освіти мають різні навички, здібності тощо. Окрім цього, на швидкість та ефективність формування готовності до майбутньої професійно-бойової діяльності впливають особистісні мотиви студентів, їхнє бажання вчитися та саморозвиватися.

Окреслено основні компоненти боєздатності військовослужбовців, що пов’язані між собою. Жодні окремі компоненти, навіть за умови їхнього максимального розвитку, не можуть компенсувати відсутність інших компонентів.

Зазначено, що під час професійно-бойової діяльності всі військовослужбовці переживають бойовий стрес, який суттєво змінює психіку людини і передбачає мобілізацію наявних можливостей організму, тобто імунної, захисної, нервової, психічної систем, задля подолання певної ситуації, що загрожує життю.

Проведено дослідження, у якому взяли участь 80 курсантів 3-го курсу Військового інституту танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Сформовано дві групи: ЕГ та КГ. Курсанти ЕГ займалися за розробленою авторами робочою програмою навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка», а курсанти КГ – за традиційною.

Визначено рівень психофізичної готовності курсантів за допомогою тестів щодо оцінювання рівня спеціальної фізичної підготовки та методики оцінювання вольових яостей. Виявлено, що проведення занять за авторською програмою у польових умовах є більш ефективним, якщо порівнювати його з традиційною програмою навчання.

Доведено, що загальний рівень фізичної підготовки курсантів значно впливає на показники професійно-бойової діяльності військовослужбовців.

Ключові слова: *фізична підготовка, психофізична готовність, курсанти, професійно-бойова діяльність, польові умови.*

Сучасна професійно-бойова діяльність військовослужбовців Збройних Сил (ЗС) України супроводжується безліччю чинників, які за своєю природою є стресовими і які негативно впливають на психіку воїнів, викликаючи в них почуття страху, сильне психічне напруження, невпевненість у власних силах, втому [3; 4]. За даними вчених [5; 6], основними психотравмуючими чинниками бойової діяльності є: усвідомлене відчуття загрози власному життю, так званого біологічного страху смерті, поранення, болю, інвалідності; загибель товаришів на власних очах або необхідність убити людину; дефіцит часу, прискорення темпів дій, раптовість, невизначеність, новизна (чинники бойової ситуації); відсутність повноцінного сну, особливості режиму гігієни, харчування тощо. Сукупний вплив психотравмуючих чинників на військовослужбовців визначається поняттям «бойовий стрес», який суттєво змінює психіку людини [7]. Бойовий стрес – це

процес мобілізації всіх наявних можливостей організму, імунної, захисної, нервової, психічної систем для подолання загрозливої для життя ситуації. Бойовий стрес переживають усі без винятку військовослужбовці, які перебувають у небезпечній бойовій обстановці. Проте ступінь впливу стрес-факторів на психіку кожного військовослужбовця залежить від його психологічної підготовленості, яка визначається індивідуальними психічними властивостями та моральними якостями військовослужбовця [2]. В разі відповідності рівня психологічної підготовленості рівню небезпеки військовослужбовець зберігає здатність виконувати свої обов'язки за бойовим призначенням. За невідповідності рівня психічної підготовленості військовослужбовця небезпеці страх, як природна реакція людини на небезпеку, стає більш вираженим. Потужним психогенним чинником, який пригнічує психіку людини, є також фізична втома. Вона виникає внаслідок впливу на військовослужбовців великих фізичних навантажень, якими супроводжується сучасна бойова діяльність.

Основними компонентами боєздатності військовослужбовців є: військово-спеціальна, психологічна та фізична готовність. Військово-спеціальна готовність передбачає наявність у військовослужбовців знань, умінь та навичок із предметів бойової підготовки на рівні, який забезпечує ефективне використання зброї і бойової техніки, а також тактично уміле ведення бойових дій. Психологічна готовність є таким станом розумових, вольових та емоційних елементів психіки військовослужбовців, який забезпечує найвищу ефективність та надійність їх військово-професійної діяльності в умовах бойової обстановки. Фізична готовність до бойової діяльності виявляється у такому фізичному стані військовослужбовців, який забезпечує успішне виконання завдань військово-професійної діяльності в бойових умовах відповідно до їх призначення. Усі компоненти боєздатності військовослужбовців взаємопов'язані між собою. Боєздатність військовослужбовців може бути забезпечена тільки за умови достатньо високої їх підготовленості за всіма компонентами. Жодні окремі компоненти, навіть за максимального ступеня їх розвитку, не можуть компенсувати низького рівня інших компонентів [2; 3].

Важливу роль у формуванні психологічної готовності військовослужбовців до дій в екстремальних умовах, підвищення їх психологічної стійкості до бойового стресу відіграє спеціальна фізична підготовка (СФП) [1]. Це обумовлено тим, що засоби СФП забезпечують розвиток та вдосконалення не лише фізичної, але й психічної природи людини. В разі правильного їх застосування засоби СФП дозволяють значно покращувати всі складові психологічної готовності військовослужбовців: моральний стан, вольові якості, емоційну стійкість. Найбільший вплив фізичні вправи здійснюють на волю та емоційну стійкість військовослужбовців. Тому, з метою формування психофізичної готовності курсантів до професійно-бойової діяльності відпрацювання вправ СФП має носити системний характер.

Мета роботи – дослідити особливості формування психофізичної готовності курсантів до майбутньої професійно-бойової діяльності у польових умовах.

Методи дослідження**:** теоретичний аналіз та узагальнення наукової і методичної літератури, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

У дослідженні взяли участь 80 курсантів (чол.) 3-го курсу Військового інституту танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Було сформовано дві групи: ЕГ (40 чол.) та КГ (40 чол.). Курсанти ЕГ займалися за розробленою авторами робочою програмою навчальної дисципліни (РПНД) «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка» (ФВСФП), а курсанти КГ – за традиційною РПНД ФВСФП. Дослідження проводилося у 2022 році (з березня по листопад).

Психофізична готовність курсантів оцінювалася за тестами загальної фізичної підготовки (ЗФП) (біг на 100 м; підтягування на перекладині; біг на 3 км), СФП (човниковий біг 6х100 м; крос на 5 км по пересіченій місцевості; метання гранат на дальність) та за методикою «Сила волі». Перевірка як психофізичної готовності курсантів проводилася двічі: на початку (березень) та наприкінці експерименту (листопад) 2022 р.

Метою фізичної підготовки курсантів у період війни є прискорене формування їх психофізичної готовності до майбутньої професійно-бойової діяльності. Тому ми удосконалили традиційну РПНД ФВСФП шляхом збільшення обсягів СФП за такими розділами, темами і засобами, які проводилися в польових умовах: подолання природних перешкод різними способами; гірська підготовка; військово-прикладне плавання; тактична медицина; метання гранат; Бойова армійська система; марші та марш-кидки; виконання фізичних вправ для формування військово-прикладних рухових навичок із застосуванням підручних засобів. Таким чином, обсяг СФП в ЕГ було збільшено до 90%, відповідно на ЗФП (легка атлетика і прискорене пересування, гімнастика і атлетична підготовка, спортивні і рухливі ігри та ін.) відведено 10%. Рівень ЗФП курсантів ЕЕ, сформований на попередніх етапах навчання, підтримувався на РФЗ та СМР. В КГ за існуючою програмою на СФП виділено 30% часу, на ЗФП – 70%.

Реальну обстановку сучасного бою за авторською програмою відтворювали під час проведення занять у негоду та за рахунок застосування на заняттях різноманітних засобів імітації і натуралізації бойової обстановки: стрільба, вибухи, задимлення, пожежі, голосні крики, запах крові та м'яса тощо. Імітаційні засоби мають сильний емоційний вплив на психіку людини. Тому, за авторською програмою, на заняттях зі СФП нами систематично застосовувалися імітаційні засоби, що сприяло вирішенню завдань психологічної підготовки курсантів.

Вольовими якостями, які є найбільш важливими у формуванні психологічної стійкості курсантів до бойового стресу є: сміливість, рішучість, наполегливість, витримка (терпіння), самовладання, впевненість

у власних силах. Усі ці якості ефективно виховуються під час виконання вправ СФП, які містять елементи новизни, ризику і небезпеки: подолання висотних перешкод; перестрибування траншей, парканів; рукопашний бій; марш-кидки з попутним подоланням перешкод; вправи з колодами, перенесення ящиків, перетягування мішків; переповзання по-пластунськи в складних погодних умовах; метання гранат з різних положень; подолання елементів тактичної (психологічної) смуги перешкод та інші.

Результати дослідження динаміка показників психофізичної готовності курсантів ЕГ і КГ наведено у Табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка показників психофізичної готовності курсантів ЕГ і КГ впродовж експерименту

Етапи експерименту	Групи курсантів		Достовірність різниці
	ЕГ (n=40)	КГ (n=40)	
Біг на 100 м, с			
Початок	13,5±0,09	13,5±0,09	p>0,05
Кінець	13,6±0,10	13,4±0,09	p>0,05
Підтягування, рази			
Початок	14,1±0,71	13,9±0,68	p>0,05
Кінець	14,0±0,72	14,1±0,67	p>0,05
Біг на 3 км, с			
Початок	726,2±4,88	724,3±5,04	p>0,05
Кінець	729,3±4,92	721,8±4,97	p>0,05
Човниковий біг 6х100 м, с			
Початок	121,3±1,17	122,4±1,14	p>0,05
Кінець	116,1±1,13	119,8±1,11	p<0,05
Крос на 5 км, с			
Початок	1382,4±5,22	1386,5±5,37	p>0,05
Кінець	1363,2±5,14	1384,1±5,28	p<0,05
Метання гранат на дальність, м			
Початок	33,4±1,16	34,1±1,13	p>0,05
Кінець	39,7±1,14	35,2±1,12	p<0,05
Методика «Сила волі»			
Початок	14,7±1,37	14,9±1,39	p>0,05
Кінець	21,6±1,34	17,8±1,36	p<0,05

Аналіз табл. 1 свідчить, що перед початком експерименту за всіма досліджуваними тестами ЗФП і СФП достовірної різниці між курсантами ЕГ і КГ не виявлено (p>0,05). Наприкінці дослідження виявлено, що показники ЗФП у КГ, на відміну від групи ЕГ, мають тенденцію до зростання, однак наприкінці експерименту достовірної різниці між показниками груп також не виявлено (p>0,05). Це свідчить, що заняття за авторською програмою дозволяють підтримувати рівень ЗФП курсантів ЕГ на досягнутому рівні. За показниками СФП наприкінці експерименту виявлено достовірно (p<0,05) кращі показники у ЕГ, порівняно із КГ, із човникового бігу 6х100 м; у кросі на 5 км; у метанні гранат на дальність. Також достовірно кращими у ЕГ наприкінці експерименту виявлено показники сили волі. Отримані результати свідчать, що заняття із СФП, проведені за авторською програмою, мають значно більший ефект на формування психофізичної готовності курсантів до майбутньої професійно-бойової діяльності.

Висновок. Досліджено особливості формування психофізичної готовності курсантів до майбутньої професійно-бойової діяльності у польових умовах. Виявлено, що проведення занять за авторською програмою у польових умовах має більший ефект порівняно з існуючою щодо формування психофізичної готовності курсантів до майбутньої професійно-бойової діяльності. Отримані дані підтверджують та доповнюють висновки робіт багатьох вчених, які досліджували вплив фізичної підготовки на показники професійно-бойової діяльності військовослужбовців.

Перспективи подальших досліджень – дослідити вплив занять за авторською програмою на формування психофізичної готовності курсантів другого курсу у польових умовах.

Використана література:

1. «Про затвердження інструкція з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України», наказ Міністерства оборони України від 05.08.2021 № 225.
2. Панькевич Я., Афонін В., Романів І. Особливості рухової активності курсантів інженерних підрозділів *Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (23–24 квітня 2020 р., м. Львів). Львів, 2020. С. 199–201.

3. Методичні рекомендації з організації фізичної підготовки в особливий період ; за ред. Ю. С. Феногенова. Київ : НУОУ ім. Івана Черняховського, 2015. 68 с.
4. Динаміка фізичної підготовленості курсантів упродовж польових виходів / Юр'єв С. О., Зонов О. В., Цепляєв Ю. В., Большаков О. О., Гунченко В. О., Бабаєв Ю. Г., Зімніков О. О. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт).* 2022. Вип. 9 (154) 22. С. 127–131. doi: 10.31392/NPU-nc.series15.2022.9(154).28.
5. Організація спеціальної фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах з урахуванням досвіду АТО : метод. рекомендації. А. О. Хабчук, О. О. Старчук, К. В. Пронтенко та ін. Житомир : ЖВІ, 2016. 72 с.
6. Vaara, J. P., Groeller, H., Drain, J., Kyröläinen, H., Pihlainen, K., Ojanen, et al. (2022). Physical training considerations for optimizing performance in essential military tasks. *European Journal of Sport Science*, 22(1), 43–57. https://doi.org/10.1080/17461391.2021.1930193.
7. Bloshchynskyi, I., Griban, G., Okhrimenko, I., Stasiuk, V., Suprun, D., Nedvyha, O., et al. (2021). Formation of psychophysical readiness of cadets for future professional activity. The Open Sports Sciences Journal, 14, 1–8. doi: 10.2174/1875399X02114010001.
8. Haddock, C. K., Poston, W. S., Heinrich, K. M., Jahnke, S. A., & Jitnarin, N. (2016). The benefits of high-intensity functional training fitness programs for military personnel. *Military medicine*, 181(11), e1508–e1514. https://doi.org/10.7205/MILMED-D-15-00503.

References:

1. Pro zatverdzhennia instruktsiia z fizychnoi pidhotovky v systemi Ministerstva oborony Ukrainy [About the approval of the instruction on physical training in the system of the Ministry of Defense of Ukraine], nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 05.08.2021 №225. [in Ukrainian]
2. Pankevych Ya., Afonin V., Romaniv I. (2020) Osoblyvosti rukhovoi aktyvnosti kursantiv inzhenernykh pidrozdiliv [Peculiarities of motor activity of cadets of engineering divisions] *Problemy aktyvizatsii rekreatsiino-ozdorovchoi diialnosti naselennia* : materialy XII Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (23–24 kvitnia 2020 r., m. Lviv). Lviv, S. 199–201. [in Ukrainian]
3. Metodychni rekomendatsii z orhanizatsii fizychnoi pidhotovky v osoblyvyi period [Methodical recommendations for the organization of physical training in a special period] ; za red. Yu. S. Fenohenova. Kyiv : NUOU im. Ivana Cherniakhovskoho, 2015. 68 s. [in Ukrainian]
4. Dynamika fizychnoi pidhotovlenosti kursantiv uprodovzh polovykh vykhodiv [Dynamics of physical fitness of cadets during field trips] / Yuriev S. O., Zonov O. V., Tsepliaiev Yu. V., Bolshakov O. O., Hunchenko V. O., Babaiev Yu. H., Zimnikov O. O. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriia 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*.. Vyp. 9 (154) 222022. S. 127–131. doi: 10.31392/NPU-nc.series15.2022.9(154).28. [in Ukrainian]
5. Orhanizatsiia spetsialnoi fizychnoi pidhotovky u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh z urakhuvanniam dosvidu ATO [Organization of special physical training in higher military educational institutions taking into account the experience of the ATO] : metod. rekomendatsii (2016) A. O. Khabchuk, O. O. Starchuk, K. V. Prontenko ta in. Zhytomyr : ZhVI,. 72 s. [in Ukrainian]
6. Vaara, J. P., Groeller, H., Drain, J., Kyröläinen, H., Pihlainen, K., Ojanen, et al. (2022). Physical training considerations for optimizing performance in essential military tasks . *European Journal of Sport Science*, 22(1), 43–57. https://doi.org/10.1080/17461391.2021.1930193
7. Bloshchynskyi, I., Griban, G., Okhrimenko, I., Stasiuk, V., Suprun, D., Nedvyha, O., et al. (2021). Formation of psychophysical readiness of cadets for future professional activity. *The Open Sports Sciences Journal,* 14, 1–8. doi: 10.2174/1875399X02114010001
8. Haddock, C. K., Poston, W. S., Heinrich, K. M., Jahnke, S. A., & Jitnarin, N. (2016). The benefits of high-intensity functional training fitness programs for military personnel. *Military medicine*, 181(11), e1508–e1514. https://doi.org/10.7205/MILMED-D-15-00503.

Babaiev Yu. Peculiarities of formation of psychophysical readiness of cadets for future professional combat activity in field conditions

The article examines the peculiarities of the formation of psychophysical readiness of cadets for future professional combat activities in field conditions. It is indicated that psychophysical readiness, first of all, depends on the individual characteristics of each student, since those seeking education have different skills, abilities, etc. In addition, the speed and efficiency of formation of readiness for future professional combat activities are influenced by students' personal motives, their desire to learn and self-develop.

The main interrelated components of combat capability of servicemen are outlined. No individual components, even under the conditions of their maximum development, can compensate for the absence of other components.

It is noted that during professional combat activities, all servicemen experience combat stress, which significantly changes the human psyche and involves the mobilization of the body's available capabilities, that is, the immune, protective, nervous, and mental systems, in order to overcome a certain life-threatening situation.

A study was conducted in which 80 cadets of the 3rd year of the Military Institute of Tank Forces of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" took part. Two groups were formed: EG and KG. EG cadets studied according to the working program of the educational discipline "Physical education, special physical training" developed by the authors, and CG cadets – according to the traditional one.

The level of psychophysical readiness of the cadets was determined using tests to assess the level of special physical training and methods of assessing willpower. It was found that conducting classes according to the author's program in field conditions is more effective, if compared with a traditional training program.

It has been proven that the general level of physical training of cadets has a significant effect on the indicators of professional and combat activity of servicemen.

Key words: *physical training, psychophysical readiness, cadets, professional combat activity, field conditions.*